

80-річчя члена-кореспондента НАН України В.В. НІМЧУКА

Василь Васильович Німчук народився 6 липня 1933 р. на Закарпатті, у с. Довге Іршавського району. У 1955 р. закінчив філологічний факультет Ужгородського університету, а згодом — аспірантуру при ньому. З 1958 р. життя і наукова діяльність В.В. Німчука пов'язані з Національною академією наук України — він був співробітником Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР, а пізніше — Інституту української мови НАН України, де впродовж 1998–2008 рр. обіймав посаду директора. З 1986 р. Василь Васильович керує відділом історії української мови. У 1963 р. він захистив кандидатську, а в 1981 р. — докторську дисертації. У 1991 р. В.В. Німчук здобув учене звання професора, а в 1990 р. його обрано членом-кореспондентом НАН України.

Основними напрямками його наукової діяльності є історія української мови і мовознавства, українська діалектологія, ономастика, етимологія, етно- та глотогенез, палеославістика, лінгвістичне джерелознавство. Творчій ініціативі й невтомній праці Василя Васильовича українське мовознавство завдячує розширенням джерельної бази для вивчення історії української мови, створен-

ням (з колективом співавторів) академічної історії української мови.

В.В. Німчук — автор близько 500 наукових праць. Широкому науковому загалові добре відомі пам'ятки української мови, які він підготував до друку, зокрема «Лексикон» Памва Беринди (1961). Ця публікація поклала початок знаній серії «Пам'ятки української мови», традиція видання якої не перервалася й донині. Всеслов'янське значення має підготовлена В.В. Німчуком пам'ятка X ст. «Київські глаголичні листки» (1983), яку в 1995 р. було відзначено медаллю Університету ім. Павла Йозефа Шафарика (Словаччина). Зусиллями Василя Васильовича побачили світ такі відомі українські історичні пам'ятки, як «Лексис» Л. Зизанія й анонімна «Синоніма словенороська» (1964), словник П. Білецького-Носенка (1966), «Лексикон латинський» Є. Славинецького та «Лексикон славено-латинський» Є. Славинецького й А. Корецького-Сатановського (1973), «Буквар» Івана Федорова (1975), «Граматика» М. Смотрицького (1979), «Граматика словенська» Л. Зизанія (1980), «Слово о полку Игореве» (1985), «О осмихъ частехъ слова» (1988) та ін.

В.В. Німчук ініціював підготовку до видання найвизначнішої української пам'ятки — «Пересопницького Євангелія» 1556–1561 років (2001), а також «Євсевієвого Євангелія» 1283 року (2001), «Добрилового Євангелія» 1164 року (2012) і низки інших.

Як визнаний спеціаліст із публікації історичних писемних пам'яток, В.В. Німчук уклав «Правила видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції» (1995), у яких сформульовано засади нового напрямку лінгвістики — публікаційного мовознавства.

У 1970-х роках В.В. Німчук створив проєкт академічної «Історії української мови», чотири томи якої вийшли друком протягом

1978–1983 рр. Василь Васильович був автором багатьох розділів і відповідальним редактором окремих томів цієї праці, що й понині залишається найґрунтовнішим академічним дослідженням процесу формування та розвитку всіх структурних рівнів української мови. Зібрані вченими фактичні матеріали українських діалектів і пам'яток, систематизовані в «Історії», стали помітним внеском у славистику. У 1985 р. Президія АН УРСР нагородила авторів цього фундаментального видання — і серед них В.В. Німчука — премією ім. І.Я. Франка АН УРСР.

Пізніше науковий доробок Василя Васильовича поповнився ґрунтовними монографічними дослідженнями «Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською» (1980) і «Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст.» (1985), які дали початок вивченню середньовічної та ранньомодерної історії українського мовознавства.

Починаючи з 1978 р., протягом 30 років В.В. Німчук представляв українську мовознавчу науку на Міжнародних з'їздах славистів та активно співпрацював із Міжнародним комітетом славистів, був членом різноманітних комісій і підкомісій при МКС: Міжнародної комісії зі слов'янської ономастики та її термінологічної субкомісії, Едиційно-текстологічної комісії, Комісії для складання словника старослов'янської мови.

З іменем В.В. Німчука пов'язаний розвиток української ономастики, насамперед діяльність Української ономастичної комісії (яку він очолює з 2008 р.), робота над Українською ономастичною картотекою (що на сьогодні налічує 1 млн одиниць) та Гідронімичним атласом України. У складі Міжвідомчої науково-методичної ради з питань

географічних назв Державної служби геодезії, картографії та кадастру Василь Васильович працював над нормалізацією української топоніміки.

Обіймаючи посаду директора Інституту української мови НАН України, В.В. Німчук започаткував у 2001 р. видання нового академічного науково-теоретичного журналу «Українська мова»; його зусиллями було засновано Науково-координаційну раду «Українська мова», створено спеціалізовану вчену раду із захисту докторських дисертацій.

Іншою важливою ініціативою цього періоду стало поновлення праці над виробленням нового українського правопису. Реформування правописної системи, за задумом В.В. Німчука, мало бути спрямоване передусім на відновлення питомих рис української літературної мови. Як член Української національної правописної комісії Василь Васильович плідно працював над обґрунтуванням і популяризацією зазначеної ідеї, брав участь у численних дискусіях і обговореннях, провадив перемовини з науковцями української діаспори.

В.В. Німчук удостоєний престижних нагород: Почесна грамота ім. М. Грушевського від Наукового товариства імені Шевченка (2001), Всеукраїнська премія ім. І. Огієнка в галузі науки (2003), Почесна грамота Кабінету Міністрів України з нагоди 85-річчя НАН України (2003), відзнака НАН України «За наукові досягнення» (2008).

Наукова спільнота, колеги, учні та друзі сердечно вітають Василя Васильовича з ювілеєм і зичать доброго здоров'я, щастя, нових вагомих успіхів у сумлінній і багатогранній праці на благо вітчизняної культури, в ім'я духовного відродження нашого народу.